

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

การอนุรักษ์และการพัฒนาแหล่งโบราณคดีเตาเผาเครื่องเคลือบดินเผาพาน (โป่งแดง) อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

ผู้เขียน

นางสาวนาถธิดา จันทร์คำ

ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการศิลปะและวัฒนธรรม)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบและวิธีการจัดการอนุรักษ์และการพัฒนาแหล่งโบราณคดีเตาเผาเครื่องเคลือบดินเผาพาน (โป่งแดง) อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ทั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพแวดล้อมที่ตั้ง ผลกระทบเครื่องเคลือบดินเผา คุณค่าความสำคัญของแหล่งโบราณคดีเตาเผาเครื่องเคลือบดินเผาพาน (โป่งแดง) ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนหมู่บ้านโป่งแดง ในมิติทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีเตาเผาเครื่องเคลือบดินเผาพาน (โป่งแดง)

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากทั้งภาคเอกสารและภาคสนาม ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ การสำรวจทางกายภาพ สังเกตการณ์ และสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) จากผู้ที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า แหล่งโบราณคดีเตาเผาเครื่องเคลือบดินเผาพาน (โป่งแดง) อยู่บริเวณที่เรียกว่า “สันธาตุ” หรือเนินดินที่เชื่อว่าเคยเป็นที่ตั้งเจดีย์ขนาดเล็กอยู่กลางทุ่งนาในหมู่ที่ 16 บ้านโป่งทิว ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผลจากการค้นหาในภาคเอกสารยืนยัน

ว่าแหล่งเตานี้มีการผลิตมีมาตั้งแต่เมื่อพุทธศตวรรษที่ 19 - 22 และขาดหายไปช่วงหนึ่งเนื่องจากภาวะสงครามกับพม่า ส่วนกลุ่มคนที่เป็นผู้ตั้งแหล่งเตานั้นยังไม่มีหลักฐานแน่ชัด ผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบดินเผาจากแหล่งเตापານนี้ อยู่ในประเภทที่ใช้เนื้อเคลือบสีเขียว หรือ เซลาดอน (Celadon) ได้แก่ ภาชนะประเภท จาม ชาม กระปุกขนาดเล็ก ขวดหรือแจกัน ตะเกียง ตุ๊กตารูปสัตว์ ผอบมีฝา สากดินเผา และ กระเบื้องหลังคาเคลือบ คุณค่าและความสำคัญประกอบด้วย ด้านเอกลักษณ์ ด้านวิชาการ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการใช้สอย ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านสุนทรียภาพ ชุมชนหมู่บ้านโป่งแดง เป็นชุมชนไทลื้อขนาดกลางที่อพยพมาจากสิบสองปันนา ประชากรเป็นพุทธศาสนิกชน ประกอบอาชีพเกษตรกร ค้าขาย รับจ้าง และรับราชการ ชาวชุมชนมีลักษณะความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ สมาชิกของหมู่บ้านต่างรู้จักกันดี พึ่งพาอาศัยกัน รักสงบ ขยันขันแข็ง และมีวัฒนธรรมที่ดีงาม ชาวชุมชนมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับแหล่งโบราณคดีเตาเผาเครื่องเคลือบดินเผา (โป่งแดง) โดยมีการเฝ้าระวังการลักลอบขโมยโบราณวัตถุโดยชุมชน และเป็นพื้นที่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน โดยใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูกทำการเกษตร และเชื่อว่าบริเวณแหล่งโบราณคดีแห่งนี้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์มีทั้งภูตผี วิญญาณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์สิงสถิตอยู่ จึงไม่กล้าที่จะรุกล้ำ หรือกระทำการที่ไม่ดี สำหรับการศึกษาเพื่อหารูปแบบและวิธีการจัดการที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีเตาเผาเครื่องเคลือบดินเผา (โป่งแดง) นั้น มีการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง การสอบถามความคิดเห็นของภาคประชาชนและนักวิชาการ และการวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมในการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีเตาเผาเครื่องเคลือบดินเผา (โป่งแดง) เพื่อให้เกิดความยั่งยืน เป็นแหล่งเรียนรู้และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนนั้น โดยใช้รูปแบบของการจัดการอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ คือ (1) โครงการจัดการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งโบราณคดีเตาเผาเครื่องเคลือบดินเผา (โป่งแดง) อย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และ (2) การขุดค้นศึกษาและจัดทำให้เป็นพิพิธภัณฑ์เปิด (Site Museum)

Thesis Title Conservation and Development of Archaeological Site of Phan
Potteries (Pong Daeng) Phan District, Chiang Rai Province
with Participation of Public Sector

Author Miss Nattida Chankam

Degree Master of Arts (Art and Culture Management)

Thesis Advisor Assoc. Prof. Dr. Woralun Boonyasurat

Abstract

The objectives of this study are to present the approaches in conserving and developing archaeological site of Phan potteries (Pong Daeng) with the participation of the public sector. The study focused on the background, location, earthenware, value and significance of archaeological site of Phan potteries (Pong Daeng). The study also emphasized on efficacy and preparedness of Pong Daeng community in terms of history, society, and culture so as to increase the public participation in conserving and developing archaeological site of Phan potteries (Pong Daeng).

This is a qualitative study which is based on documents and fieldwork. Tools for data collection were physical survey, observation, and unstructured interview with relevant individuals. Data were then analyzed descriptively.

The study found that archaeological site of Phan potteries (Pong Daeng) was located on “San That” or a dune where a moderate-sized pagoda in the middle of the rice field was found. Specifically, the location was at Moo 16, Baan Pong Tawee, Sai Kao sub-district, Phan district, Chiang Rai province. The documentary research confirmed that the potteries had been produced since 19-22 B.E. The production was paused for a while due to the battles against Myanmar.

The founders of the potteries site were not approved yet. The Phan potteries were green coated or Celadon. The examples of this type of pottery included plates, bowls, small boxes, bottles or vases, lamps, animal dolls, caskets, fire-clayed pestles, and ceramic roof tiles. Values and significances of the Phan pottery were shown in identity, academic, economic, facilities, social, politic, and aesthetic aspects. Baan Pong Daeng was a medium-sized Tai Lu community which migrated from Xishuangbanna. The community members were Buddhist and were farmers, merchants, laborers, and government officers. The relationship of the members was kinship-based; they were familiar with each other. They mutually depended on each other, were peaceful, diligent, and owned a beautiful culture. They also had activities relating to archaeological site of Phan potteries (Pong Daeng); they guarded the site against the robbery and used the site as the community's public space, farming space specifically. The community members believed that the site was holy and was a dwelling to ghosts, souls, and holy spirits. The community members as a result did not dare to offend or show vulgar actions at the site. In regard to the study on the approaches in conserving and developing archaeological site of Phan potteries (Pong Daeng), the relevant law as well as the opinions of the public and the scholars was studied. The acquired information was then analyzed to obtain the appropriate approaches in sustainably conserving and developing archaeological site of Phan potteries (Pong Daeng) with the public participation so as the site to be a source of knowledge for the community. The obtained approaches included (1) conservation and development campaign for archaeological site of Phan potteries (Pong Daeng) with the public participation, and (2) site excavation as a preparation for site museum.